

**Szczegółowe wymagania przedmiotowego oceniania z przedmiotu „Edukacja obywatelska ”
dla szkoły Branżowej I stopnia**

– **wymagania konieczne** (na ocenę dopuszczającą) – uczeń tylko częściowo spełnia wymagania na poziomie podstawowym lub osiąga to przy znacznej pomocy nauczyciela;

- poziom podstawowy – ocena dostateczna

- poziom rozszerzający – ocena dobry

- poziom dopełniający – ocena bardzo dobry

– **wymagania wykraczające** (szansa na uzyskanie oceny celującej) – uczeń rozwija własne zainteresowania historyczne i potrafi je zaprezentować;

zainteresowania te szczególnie warto ukierunkować na dzieje lokalne i regionalne oraz na rozważny odbiór treści historycznych zawartych w tekstach kultury.

	Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
SPOŁECZEŃSTWO			
1. Nasze ważne wspólnoty	• posługując się diagramem (podręcznik, s. 7) identyfikuje elementy tworzące państwo • wyjaśnia, czym jest patriotyzm • podaje przykłady postaw obywatelskich	• posługując się diagramem (podręcznik, s. 8) wskazuje różne formy troski o Ojczyznę • porównuje przykłady postaw obywatelskich w przeszłości i obecnie • podaje przykład patriotyzmu ekonomicznego	• na wybranych przykładach wskazuje przykłady identyfikacji z Ojczyzną • wskazuje sposoby uzyskania obywatelstwa • określa cechy istotne dla wspólnoty narodowej
2. My wobec innych	• posługując się diagramem (podręcznik, s. 12), wymienia elementy postawy • podaje przykłady stereotypów • identyfikuje przejawy uprzedzeń i ksenofobii	• określa istotę podziału na „my” i „oni” • podaje przykłady mowy nienawiści • ocenia wybrane przejawy ksenofobii, stereotypów, uprzedzeń i dyskryminacji	• analizuje „piramidę nienawiści” (podręcznik, s. 16) • odwołując się do wybranych przykładów, wskazuje, jak należy reagować na postawy ksenofobii, stereotypów, uprzedzeń i dyskryminacji
3. Jak zachować się w grupie?	• podaje przykłady zachowań, które budują zaufanie • identyfikuje przykłady działań zespołowych • posługując się tabelą (podręcznik, s. 19), podaje przykład różnic pokoleniowych	• określa zasady, które sprzyjają współdziałaniu w grupie • wskazuje metody rozwiązywania konfliktów • wyjaśnia różnicę między arbitrażem a mediacją	• posługując się wykresem (podręcznik, s.18), analizuje ranking zaufania wg zawodów w Polsce • odróżnia konflikty konstruktywne i destrukttywne • wyjaśnia, dlaczego zaufanie należy do podstaw życia społecznego
4. Polacy między jednością a podziałami	• wymienia przykładowe czynniki łączące i dzielące współczesne społeczeństwo polskie • posługując się wykresami	• odwołując się do wybranych przykładów, wskazuje z czego możemy być dumni jako państwo i społeczeństwo	• posługując się tabelą (podręcznik, s. 22), analizuje czynniki łączące Polaków na początku XXI wieku

Temat	Wymagania		
	poziom podstawowy Uczeń:	poziom rozszerzający Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	poziom dopełniający Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
	kołowymi (podręcznik, s. 23), określa kierunki zmian w strukturze ludności Polski na początku XXI wieku	posługując się tabelą (podręcznik, s. 12) i odwołując się do informacji z mediów lub z własnych obserwacji, podaje przykłady wykluczenia społecznego we współczesnej Polsce	- identyfikuje przejawy podziału politycznego wśród Polaków - formułuje własną opinię dotyczącą dumy z przynależności do wspólnoty polskiej
5. Nasze codzienne wybory (temat zadaniowy)	posługując się wybranymi przykładami, analizuje wpływ codziennych wyborów jednostki na otoczenie i na innych ludzi <i>Uszczegółowienie wymagań oraz przypisanie ich do konkretnego poziomu zależy od konkretnej koncepcji zajęć (wybranej przez nauczyciela w porozumieniu z uczniami). Proponujemy wykorzystać metodę drzewa decyzyjnego.</i>		
6. Wyzwania dla młodego pokolenia (temat zadaniowy)	- identyfikuje na podstawie zebranych informacji wyzwania społeczne istotne dla młodego pokolenia - formułuje opinię na temat możliwych działań w tym zakresie <i>Uszczegółowienie wymagań oraz przypisanie ich do konkretnego poziomu zależy od konkretnej koncepcji zajęć (wybranej przez nauczyciela w porozumieniu z uczniami). Proponujemy wykorzystać metodę projektu.</i>		
7. Uwaga! Teorie spiskowe	- podaje przykład teorii spiskowych - posługując się diagramem (podręcznik, s. 37), omawia wybraną teorię spiskową dotyczącą COVID-19	- wyjaśnia znaczenie terminów „teoria” oraz „spisek” - wskazuje przykładowe czynniki sprzyjające upowszechnianiu teorii spiskowych	- wyjaśnia, na czym polega zjawisko „kozła ofiarnego” - posługując się tabelą (podręcznik, s. 38), omawia wybrane metody obrony przed teoriami spiskowymi
8. W obronie Ojczyzny	- wskazuje, jaki jest zakres działań Wojsk Obrony Terytorialnej - wyjaśnia, na czym polega pracowniczy przydział mobilizacyjny - posługując się diagramem (podręcznik, s. 41), rozróżnia kategorie uzyskiwane podczas kwalifikacji wojskowej	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 40), charakteryzuje organizację sił zbrojnych w Polsce - wyjaśnia, na czym polega dobrowolna służba wojskowa - rozróżnia świadczenia osobiste i rzeczowe jako szczególne formy obrony Ojczyzny	- identyfikuje współczesne formy zagrożeń Ojczyzny - odwołując się do wybranych przykładów, określa, jaką rolę w obronie Ojczyzny mogą odgrywać organizacje społeczne

9. Jak funkcjonuje szkoła?	- wyjaśnia, czym jest statut szkoły - wymienia przykłady praw i obowiązków ucznia	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 46), określa rolę statutu szkoły wśród innych dokumentów szkolnych - posługując się m.in. tabelą (podręcznik, s. 48), omawia wybrane prawa i obowiązki ucznia	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 47), określa rolę Podstawy programowej wśród innych dokumentów szkolnych - wskazuje, jak należy reagować w sytuacjach naruszenia reguł określonych w dokumentach szkolnych
10. Szkoła samorządności	- wyjaśnia, kto tworzy samorząd klasowy oraz samorząd szkolny - podaje przykłady działalności samorządu klasowego oraz szkolnego	- wyjaśnia zasady funkcjonowania samorządu szkolnego - posługując się m.in. diagramem (podręcznik, s. 50), określa, czym się różni rada szkoły od rady rodziców	- wymienia sposoby włączania się uczniów w decydowanie o sprawach szkoły - wskazuje przykłady konkretnych rozwiązań w tej sprawie
11. Na rzecz szkolnej społeczności (temat zadaniowy)	- rozpoznaje potrzeby i problemy społeczności szkolnej - proponuje rozwiązania dotyczące tych potrzeb i problemów - podejmuje konkretne działania w tej sprawie <i>Uszczegółowienie wymagań oraz przypisanie ich do konkretnego poziomu zależy od konkretnej koncepcji zajęć (wybranej przez nauczyciela w porozumieniu z uczniami). Proponujemy wykorzystać: metodę „burzy mózgów”, sondę wśród członków szkolnej społeczności oraz wywiad z absolwentem szkoły. Wskazane działania mogą stać się elementami projektu edukacyjnego.</i>		
12. Uczyć się w szkole i poza szkołą	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 56), omawia podstawy funkcjonowania polskiej oświaty - wymienia przykładowe formy edukacji pozaszkolnej	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 57), wskazuje możliwe ścieżki edukacji absolwentów szkoły branżowej I stopnia - omawia przykładowe formy edukacji pozaszkolnej	- wyjaśnia znaczenie obowiązku nauki - wykazuje, jakie korzyści może dać edukacja szkolna i pozaszkolna
13. Szkoła mediacji	- podaje przykłady konfliktów szkolnych - posługując się diagramem (podręcznik, s. 63), omawia zasady prowadzenia mediacji szkolnej	- wyjaśnia, kto może zostać mediatorem rówieśniczym - identyfikuje konflikty, które nie podlegają mediacji - posługując się tabelą (podręcznik, s. 63), omawia sposoby budowania empatii	- wyjaśnia, jakie zalety ma mediacja przy rozwiązywaniu konfliktów rówieśniczych - posługując się diagramem (podręcznik, s. 64), omawia etapy sesji mediacyjnej

14. Czym jest samorząd terytorialny?	- wymienia szczeble samorządu terytorialnego - podaje przykłady zadań, które realizuje samorząd gminny	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 66), identyfikuje organy trzech szczebli samorządu terytorialnego - odwołując się do wybranych przykładów, porównuje zadania i kompetencje samorządu gminnego i powiatowego	- wskazuje sposoby wpływania przez obywateli na decyzje samorządu terytorialnego - posługując się m.in. wykresem kołowym (podręcznik, s. 69), rozróżnia dwa rodzaje referendum lokalnego – odwoławcze i tematyczne - podaje przykłady zadań, które realizuje samorząd na szczeblu wojewódzkim
15. Działając dla innych	- wyjaśnia, na czym polega wolontariat - identyfikuje budżet obywatelski jako formę aktywności członków wspólnoty lokalnej - wyjaśnia, czym jest sołectwo	- wyodrębnia etapy realizacji budżetu obywatelskiego - identyfikuje fundusz sołecki jako formę aktywności członków wspólnoty lokalnej	- odwołując się do wybranych przykładów, charakteryzuje znaczenie inicjatywy lokalnej - wykorzystuje wybraną formę aktywności obywatelskiej w sprawie ważnej dla siebie lub dla lokalnej społeczności
16. Kiedyś będziesz w urzędzie (temat zadaniowy)	- potrafi załatwić przykładowe, zwłaszcza ważne dla młodych obywateli, sprawy w urzędzie - wypełnia wybrany formularz lub wniosek <i>Uszczegółowienie wymagań oraz przypisanie ich do konkretnego poziomu zależy od konkretnej koncepcji zajęć (wybranej przez nauczyciela w porozumieniu z uczniami).</i> <i>Proponujemy wykorzystać diagramy:</i> „Główne urzędy, w których będziesz załatwić sprawy” (podręcznik, s. 75) „Jak utworzyć profil zaufany?” (podręcznik, s. 76) „Do czego przyda ci się profil zaufany?” (podręcznik, s. 77). <i>Inne praktyczne wskazówki zawiera tabela (podręcznik, s. 78).</i>		

17. Jestem stąd, czyli najbliższe otoczenie (temat zadaniowy)	• identyfikuje dziedzictwo budujące lokalną tożsamość • wyszukuje i poznaje sylwetki żyjących współcześnie lub historycznych patriotów lokalnych • formułuje opinię na ich temat i poddaje ją dyskusji <i>Uszczegółowienie wymagań oraz przypisanie ich do konkretnego poziomu zależy od konkretnej koncepcji zajęć (wybranej przez nauczyciela w porozumieniu z uczniami).</i> <i>Proponujemy wykorzystać diagram „Elementy lokalnej tożsamości” (podręcznik, s. 82).</i> <i>Temat stwarza olbrzymie możliwości dydaktyczne. Ma duży potencjał atrakcyjności dla uczniów. Jednym z etapów działań uczniów może być opracowanie lokalnego przewodnika, np. trasy turystycznej po najbliższej okolicy.</i>		
18. Dostęp do informacji publicznej	• podaje przykłady informacji publicznej • wyjaśnia, czym jest Biuletyn Informacji Publicznej • posługując się diagramem (podręcznik, s. 85), wskazuje główne ścieżki dotarcia do informacji publicznej	• identyfikuje podstawy prawne regulujące dostęp do informacji publicznej • posługując się diagramem (podręcznik, s. 85), wskazuje główne ścieżki dotarcia do informacji publicznej • podaje przykłady informacji, których nie można żądać od instytucji publicznych	• analizuje art. 61 Konstytucji RP oraz art. 23 Ustawy o dostępie do informacji publicznej • omawia zasady pisania wniosku o dostęp do informacji publicznej • wykazuje, że dostęp do informacji publicznej jest formą kontroli obywatelskiej
19. Jak pracuje samorządowa rada? (temat zadaniowy)	• wyszukuje aktualne informacje o pracach rady gminy lub miasta • samodzielnie lub w zespole wybiera i śledzi interesujące go zagadnienie • przedstawia efekty swojej pracy <i>Uszczegółowienie wymagań oraz przypisanie ich do konkretnego poziomu zależy od konkretnej koncepcji zajęć (wybranej przez nauczyciela w porozumieniu z uczniami).</i> <i>Proponujemy, aby uczniowie:</i> • sprawdzili, jaki jest budżet gminy, w której mieszkają, • porównali go z przykładowym budżetem innej gminy (podręcznik, s. 89), • następnie sformulowali wnioski, odwołując się też do własnych obserwacji • napisali petycję do rady gminy (rady miasta).		
20. Lokalna społeczność obywatelska (temat zadaniowy)	• samodzielnie lub w zespole poznaje oraz prezentuje lokalnie działające organizacje pozarządowe • analizuje formy ich wspierania, w tym – w miarę możliwości – wolontariat • angażuje się w działalność organizacji		

Lp. i. dz. gr.	Temat	Wymagania		
		poziom podstawowy	poziom rozszerzający	poziom dopełniający
		Uczeń:	Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
(F)		Uszczegółowienie wymagań oraz przypisanie ich do konkretnego poziomu zależy od konkretnej koncepcji zajęć (wybranej przez nauczyciela w porozumieniu z uczniami). Proponujemy wykorzystać metodę projektu. Wstępne wskazówki uczniowie znajdą w diagramach: „Struktura organizacji pozarządowych w Polsce” (podręcznik, s. 91) „Gdzie szukać informacji o lokalnych NGO-sach?” (podręcznik, s. 92).		
(F)	21. Młodzi w lokalnej wspólnocie (temat zadaniowy)	- opisuje wybrane potrzeby społeczności lokalnej dotyczące młodych ludzi - wskazuje proponowane rozwiązania - w miarę możliwości sygnalizuje je przedstawicielom władz lokalnych Uszczegółowienie wymagań oraz przypisanie ich do konkretnego poziomu zależy od konkretnej koncepcji zajęć (wybranej przez nauczyciela w porozumieniu z uczniami). Proponujemy dwa alternatywne sposoby przeprowadzenia zajęć. Zostały one scharakteryzowane w podręczniku (s. 95 i 96). Mogą stanowić inspirację do własnych, autorskich rozwiązań.		
DEMOKRACJA I PRAWO				
1	22. Polska na drodze zmian ustrojowych	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 98), identyfikuje główne cechy ustroju demokratycznego - wymienia przykładowe wydarzenia świadczące o tym, że Polska w latach 1945–1989 nie była państwem demokratycznym	- wymienia główne cechy sytemu totalitarnego i autorytarnego - identyfikuje przejawy sytemu autorytarnego w Polsce w latach 1945–1989 - wykazuje, że Polska w latach 1945–1989 nie była państwem demokratycznym	- porównuje system totalitarny i autorytarny - charakteryzuje ogólny mechanizm przemian ustrojowych w Polsce w latach 1945–1989
2	23. Nielatwe polskie przemiany	- podaje przykłady zmian dokonanych w Polsce od 1989 roku - rozdziela przemiany polityczne od gospodarczych i społecznych, które zaszły w Polsce po 1989 roku	- wskazuje głównie etapy demokratyzacji Polski po 1989 roku - ocenia wybrane przejawy polskiej transformacji, wskazując pozytywne i negatywne zjawiska	- posługując się m.in. wykresami słupkowymi (podręcznik, s. 107, 108, 109), wskazując zależności między przemianami politycznymi, gospodarczymi i społecznymi w Polsce po 1989 roku - omawia konsekwencje polskiej transformacji, wykorzystując doświadczenia świadków historii

IV.3	24. Podstawy ustrojowe Polski	• identyfikuje Konstytucję RP, jako naczelné źródło prawa w naszym państwie • posługując się m.in. diagramem dotyczącym trójpodziału władzy (podręcznik, s. 101), wymienia przykłady demokratycznych zasad ustroju RP	• wymienia podstawowe zasady demokratycznego państwa prawa • omawia niektóre z tych zasad • posługując się diagramem (podręcznik, s. 113), określa rolę Konstytucji RP w hierarchii źródeł prawa	• analizuje fragment preambuły oraz art. 13 Konstytucji RP • posługując się m.in. diagramem (podręcznik, s. 113), wyjaśnia wpływ zasad ustrojowych w Rzeczypospolitej Polskiej na życie codzienne jej obywateli
IV.4	25. Wybory niezbędnym warunkiem demokracji	• rozróżnia bierne i czynne prawo wyborcze • posługując się diagramem (podręcznik, s. 116), wyodrębnia etapy procesu wyborczego	• posługując się diagramem i tabelą (podręcznik, s. 114), określa warunki korzystania z biernego i czynnego prawa wyborczego • wyjaśnia, jakie znaczenie mają wybory w systemie demokratycznym	• posługując się tabelą (podręcznik, s. 117), porównuje proporcjonalny i większościowy system wyborczy • argumentuje na rzecz świadomego udziału w głosowaniu
IV.5	26. W kręgu prawa cywilnego i rodzinnego	• posługując się diagramem (podręcznik, s. 119), omawia zasady stosunku prawnego • określa różnicę między zdolnością prawną a zdolnością do czynności prawnej • wyjaśnia, na czym polega władza rodzicielska	• posługując się m.in. diagramem (podręcznik, na górze strony 120), omawia zasady zobowiązań w prawie cywilnym • posługując się diagramem (podręcznik, s. 121), rozróżnia pokrewieństwo i powinowactwo • posługując się wybranymi przykładami i odwołując się do przepisów prawnych, omawia relacje między rodzicami a dziećmi	• posługując się m.in. diagramem (podręcznik, na dole strony 120), wyjaśnia różnicę między dziedziczeniem testamentowym a dziedziczeniem ustawowym • omawia zasady, warunki i skutki zawarcia małżeństwa
IV.6	27. Nasze prawa i wolności	• posługując się diagramem (podręcznik, s. 124), określa cechy praw człowieka i obywatela • podaje przykład łamania praw człowieka i obywatela	• posługując się tabelą (podręcznik, s. 125), rozróżnia trzy sfery osobiste, polityczne oraz ekonomiczne, socjalne i kulturalne praw człowieka i obywatela w Polsce • odwołując się do wybranego przykładu, omawia łamanie praw człowieka i obywatela	• analizuje fragment Powszechnej deklaracji praw człowieka oraz art. 30 Konstytucji RP • identyfikuje różne przykłady łamania praw człowieka i obywatela • podejmuje dyskusję na temat łamania praw człowieka i obywatela

Temat	Wymagania		
	poziom podstawowy Uczeń:	poziom rozszerzający Uczeń spełnia wymagania podstawowe, a ponadto:	poziom dopełniający Uczeń spełnia wymagania rozszerzające, a ponadto:
28. Jak chronić nasze prawa?	- rozdziela sądowne i niesądowe organy w Polsce chroniące prawa człowieka i obywatela - posługując się diagramem (podręcznik, s. 129), omawia rolę i kompetencje Rzecznika Praw Obywatelskich	- identyfikuje różne organy władzy publicznej stojące na straży praw człowieka i obywatela - wyjaśnia, czym zajmuje się Europejski Trybunał Praw Człowieka	- podaje przykłady organizacji pozarządowych stojących na straży praw człowieka i obywatela - posługując się m.in. diagramem (podręcznik, s. 130), omawia procedury zgłaszania skargi do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka
29. Pracować, ale w jakiej formie?	- posługując się tabelą (podręcznik, s. 133), identyfikuje prawa i obowiązki pracowników oraz pracodawców wynikające z umowy o pracę - wymienia warunki, które powinna spełniać osoba młodociana zatrudniona na podstawie umowy w celu przygotowania zawodowego	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 130) identyfikuje rodzaje umów o pracę - posługując się tabelami (podręcznik, s. 134), porównuje prawa i obowiązki pracowników oraz pracodawców wynikające z umowy o dzieło i z umowy zlecenie - wyjaśnia, czym zajmuje się Państwowa Inspekcja Pracy	- rozdziela praktyki, staż i wolontariat jako formy nabywania umiejętności zawodowych - wyjaśnia, na czym polega obustronna ochrona praw w relacjach pracodawca-pracownik
30. Zagrożenia i obrona demokracji	- posługując się diagramem, (podręcznik, s. 137), wyjaśnia, na czym polega zjawisko klientyzmu - identyfikuje korupcję i nepotyzm jako zagrożenie demokracji	- wyjaśnia, dlaczego populizm może zagrażać demokracji - podaje przykłady inicjatyw, które przeciwdziałają zagrożeniom demokracji - formułuje własną opinię w tej sprawie	- odwołując się do wybranych przykładów, wskazuje, w jaki sposób media mogą zagrażać demokracji - podaje dyskusji swoją opinię dotyczącą obrony demokracji
31. Wobec funkcjonariuszy oraz instytucji publicznych	posługując się diagramem (podręcznik, s. 141), identyfikuje przedstawicieli funkcjonariuszy publicznych	posługując się diagramami (podręcznik, s. 142 i 143), wskazuje własne prawa i obowiązki w relacjach z policją	posługując się m.in. wzorem zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa (podręcznik, s. 142 i 143), określa główne obowiązki

	- wymienia przykładowe uprawnienia policji wobec osób fizycznych - określa, czym zajmuje się prokuratura	- wyjaśnia, czego dotyczy art. 45 Konstytucji RP - posługując się diagramem (podręcznik, s. 145), identyfikuje rodzaje sądowych postępowań cywilnych	- świadka, pokrzywdzonego oraz podejrzanego w relacji z prokuratorem - posługując się m.in. wzorem pozwu (podręcznik, s. 146), podaje przykłady spraw, których można dochodzić przed sądem cywilnym
32. W kręgu prawa karnego	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 147), rozróżnia kategorie czynów, które są zagrożone karą - identyfikuje przykładowe sytuacje, które zwalniają z odpowiedzialności karnej	- posługując się tabelą (podręcznik, s. 147), rozróżnia oraz podaje przykłady kar i środków karnych - porównuje zasady odpowiedzialności karnej zawarte w Kodeksie wykroczeń oraz w Kodeksie karnym - posługując się m.in. diagramem (podręcznik, s. 149), identyfikuje uczestników procesu karnego	- rozróżnia przestępstwa ścigane z urzędu oraz ścigane na wniosek - posługując się m.in. diagramem (podręcznik, s. 149), omawia zasady i następstwa procesu karnego
33. Ochrona dóbr osobistych	- posługując się diagramem (podręcznik, s. 151), identyfikuje dobra osobiste jednostki - posługując się tabelą (podręcznik s. 151), podaje przykłady danych zwykłych i danych wrażliwych - wyjaśnia, czego dotyczy RODO	- posługując się tabelą (podręcznik, s. 152), omawia sytuacje, w których prawo dopuszcza przetwarzanie danych wrażliwych - podaje przykłady zachowań, które sprzyjają ochronie danych osobowych - wyjaśnia, czym zajmuje się UODO	- omawia formy naruszania dóbr osobistych, szczególnie w internecie - wskazuje różne możliwości działań w razie zagrożenia lub naruszenia danych osobowych